

Belle en het beest

Kunst, cultuur en amusement nemen een steeds belangrijker plaats in in het leven van de Westerse consument. En omdat voor deze prioriteit steeds meer tijd en geld wordt vrijgemaakt, valt er ook steeds meer aan te verdienen. Voor de VS staat hier zelfs zoveel op het spel, dat het welslagen van de Uruguay-ronde bijna afhankelijk werd gemaakt van een grotere toegang tot de Europese markt voor film-, video- en tv-producties. Waarom werd er zo hoog ingezet en bleef een compromis toch buiten bereik?

De VS heeft een comparatief voordeel bij de productie van hoogwaardige diensten. Naast financiële diensten, marketing, consultancy en reclame, geldt dat ook voor cultuur en amusement. Ten dele berust dit op schaalvoordelen aan de vraagkant van de markt uit hoofde van een grote, cultureel homogene en welvarende thuismarkt. In de tweede plaats behoort amusement tot een cluster van 'verpakkings'-activiteiten. Dezelfde kennis die toegepast wordt bij het opzetten van reclame- en lobby-campagnes, het verkopen van presidentskandidaten en wat dies meer zij, kan in één moeite door benut worden voor de productie van een videoclip, een soap-opera of een speelfilm.

Daarbij komt dat de grens tussen 'leren en spelen' steeds vager wordt. De kennis en infrastructuur voor het aanbieden van hoogwaardig amusement, wijkt steeds minder af van wat nodig is voor productievere toepassingen. Chips, lasers, beeldschermtechnologie en besturingsprogramma's kunnen even gemakkelijk worden toegepast in cd-spelers, net echt-amusement (virtual reality) en Jurassic Parks, als in vliegtuigen en industriële robots. Evenzo kunnen satellieten en digitale kabelnetwerken worden benut voor alle mogelijke toepassingen van datatransmissie, van betaal-tv tot thuiswerken en tele-conferenties. Door dergelijke kruisbestuivingen als eerste te benutten, heeft de Amerikaanse amusementsindustrie een grote technologische voorsprong opgebouwd.

Hoe dient de rest van de wereld, en met name Europa, met dit onmiskenbare Amerikaanse comparatieve voordeel om te gaan? Momenteel hanteert de EU een combinatie van kwantitatieve restricties tegen niet-Europese audiovisuele producties (niet meer dan 50% van de zendtijd op tv) en subsidies voor Europese filmproducenten. De ratio hierachter is een combinatie van paternalistische en 'merit good'-argumenten voor het behoud van de Europese culturele identiteit. Een ongeremd aanbod van Amerikaans amusement zou Europese normen en waarden kunnen ondermijnen. In de tweede plaats is de gemiddelde consument niet bereid om voor een Europees programma een meerprijs te betalen ten opzichte van een Amerikaans alternatief. Hierdoor kunnen Europese filmproducenten hun veel hogere produktiekosten niet goedmaken, waardoor hun continuïteit gevaar loopt. Het 'merit good'-argument voor overheids subsidies is nu, dat de consument onvol-

doende inziet dat Europese producenten unieke cultuurgoederen voortbrengen, waarvan de instandhouding een hoge prioriteit verdient. Het nut hiervan staat tot op zekere hoogte los van het gebruik dat ervan wordt gemaakt. Waar het om gaat is dat de *mogelijkheid* om voor Europese cultuuruitingen te kiezen blijft bestaan, ook als de consument daar in de praktijk nauwelijks gebruik van maakt.

Toepassing van de GATT-regels impliceert dat zowel de subsidieregelingen als de kwantitatieve restricties uitgefaseerd moeten worden, waarbij de laatste tijdelijk in hogere invoertarieven kunnen worden omgezet. Deze optie is echter niet erg aantrekkelijk. Hogere invoertarieven zullen de prijs van amusement over de hele linie verhogen en veroorzaken daarmee een welvaartsverlies voor de Europese consument. Bovendien is niet gezegd dat hogere tarieven het Amerikaanse aanbod voldoende zal beperken ten gunste van de lokale producenten. Daarmee staat de Europese culturele identiteit alsnog op het spel.

Een mogelijk compromis paart een grotere toegang voor Amerikaanse producties aan het behoud van de bestaande subsidieregelingen. De gedachte hierachter is dat in culturele zaken 'marktaandeel' maar een betrekkelijke grootte is, en dat quota-regelingen eigenlijk neerkomen op censuur. Het collectieve cultuurgoed kan beter worden gediend door Europese producties gericht te ondersteunen. Op deze manier wordt de prijs van amusement niet onnodig verhoogd door het Amerikaanse comparatieve voordeel te bestraffen. Voorts kan de Europese productiecapaciteit behouden blijven, niet als doel op zich, maar als onmisbaar medium voor Europese cultuuruitingen. Ten derde zijn de hieraan verbonden kosten duidelijk zichtbaar (i.t.t. tarieven), waardoor een betere afweging kan plaatsvinden met andere collectieve goederen op cultureel gebied.

Een bezwaar is wellicht de concurrentievervalsende werking op derde markten. Dit impliceert echter een substantiële buitenlandse vraag naar Europese producties, en derhalve een minder grote afhankelijkheid van overheids subsidies. Bovendien zou het 'national treatment' beginsel van de GATT kunnen worden toegepast, in welk geval alle filmproducenten die in Europa werkzaam zijn (incl. Amerikaanse), voor deze subsidies in aanmerking komen. Dit kan de diversiteit van het Europese aanbod zelfs ten goede komen. Een belangrijker bezwaar raakt het subsidie-instrument zelf. Voorkomen moet worden dat subsidies bestaande inefficiënties en schaalnadeln in stand helpen houden.

Een dergelijke verzoening tussen culturele (Belle) en commerciële belangen (het beest) is echter uitgebleven. Gezien de vele haken en ogen hoeft dit niet te verbazen. Wellicht iets voor de volgende ronde?

A.R.G.J. Zwieters